

УДК 355.4

В. П. Василенко, О. Г. Бондаренко, С. О. Каплун

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УТРИМАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СЛУЖБИ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ

На прикладі продовольчої служби розкрито методичний підхід до воєнно-економічної оцінки діяльності об'єктів служб тилу військової частини. Обґрунтовано пропозицію щодо використання комплексного критерію воєнно-економічної оцінки діяльності продовольчої служби, який розраховується як відношення комплексного показника економічного ефекту до витрат на річне утримання служби. Запропоновано методика проведення необхідних розрахунків та порядок приймання рішень на їх основі.

Ключові слова: продовольча служба, ефективність, економічний ефект, воєнно-економічний аналіз.

Постановка проблеми. Діяльність суспільства пов'язана з необхідністю майже безперервно створювати нові промислові, соціальні об'єкти, об'єкти у сфері оборони і т. д., а також вкладати кошти у їх реконструкцію, модернізацію, проведення переобладнання тощо. Така необхідність є сьогодні й у військових частинах внутрішніх військ МВС України. Очевидно, що зазначені заходи потребують значних капіталовкладень, під якими слід розуміти інвестування коштів на розвиток основних виробничих та не виробничих фондів.

Джерела фінансування капіталовкладень формуються двома методами: безповоротним (метод фінансування) і поворотним (метод кредитування) [1]. Джерелом фінансування капітальних вкладень підрозділів внутрішніх військ МВС України є кошти Державного бюджету та спеціального фонду, тобто основний метод формування джерел фінансування – безповоротний.

Оцінка ефективності інвестицій, і в тому числі капітальних вкладень, посідає центральне місце у процесі обґрунтування та вибору можливих варіантів вкладення коштів в операції з реальними активами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для обґрунтування капітальних вкладень у військових частинах поняття ефективності таких вкладень доцільно тлумачити як економію загальних витрат на реалізацію проекту в потрібних обсягах у визначений термін порівняно з існуючими умовами чи альтернативними варіантами поставлених завдань [2].

Критерії, що використовуються для оцінки ефективності інвестиційних проектів, повинні

відображувати головні аспекти й умови їх застосування. При всій їхній різноманітності вони об'єднуються у такі групи: фінансово-економічні, нормативні, ресурсні. До фінансово-економічних критеріїв відносять вартість проекту, чисту поточну вартість, прибуток, рентабельність, внутрішню норму прибутку, період окупності та ін.; до нормативних – правові критерії, вимоги стандартів, конвенцій і т. п. [1, 3].

Ресурсні критерії також визначають потенційну можливість здійснення проекту. Вони поділяються на групи: науково-технічні ресурси (наявність необхідної науково-технічної бази, спеціалістів відповідного профілю та кваліфікації і т. д.); виробничі (наявність виробничих потужностей для випуску даного проекту, матеріальних ресурсів); технологічні варіанти (оцінювання конкуруючих технологій), обсяги та джерела фінансових ресурсів тощо [1, 3].

Оцінюючи ефективність проектів капіталовкладень у частинах ВВ МВС України, доцільно керуватися і фінансово-економічними, і нормативними, і ресурсними критеріями, серед яких фінансово-економічний слід вважати цільовим, а інші використовувати як обмеження. Це дозволить прийняти правильне інвестиційне рішення, що сприятиме як поліпшенню стану матеріально-технічної бази частин внутрішніх військ, так і більш ефективному використанню бюджетних коштів.

Мета статті – на прикладі об'єктів продовольчої служби військової частини розкрити методичний підхід до воєнно-економічної оцінки операції з реальними активами у ВВ МВС України.

Виклад основного матеріалу. Воєнно-економічна оцінка операції з реальними активами повинна мати цільовий характер, тобто має бути спрямована на виконання конкретних завдань, що поставлені перед військовою частиною (в/ч).

Кожна із служб тилу виконує поставлені завдання за допомогою своєї матеріально-технічної бази, до якої належать об'єкти служб тилу. До об'єктів продовольчої служби належать: їдальня в/ч, продовольчий склад, овочесховище, підсобне господарство. Крім того у 2002 р. для виконання завдання організації власного хлібопечення у військових частинах почалося облаштування хлібопекарень. Одразу ж одним із суперечливих питань стало оцінювання ефективності діяльності хлібопекарень військових частин. Нами пропонується використовувати методи воєнно-економічного аналізу.

Метою проведення оцінки ефективності діяльності хлібопекарні (ХП) є забезпечення визначення на її основі рішень щодо управління, які пов'язані зі способами забезпечення особового складу в/ч різними видами хлібобулочних виробів. Існують два основних способи забезпечення особового складу хлібобулочними виробами, а саме: придбання цих виробів з хлібопекарських підприємств на ринку та випікання хліба у власній хлібопекарні.

На базі ХП можуть випікатися власними силами такі види хлібобулочних виробів, як хліб пшеничний, булки, пасхальні кулічі та ін. Оцінка ефективності діяльності ХП потрібна для обґрунтування таких управлінських рішень:

1) випікати конкретні види хлібобулочних виробів на ХП в/ч чи проводити їх закупівлю у виробників;

2) якщо випікати конкретний вид хлібобулочних виробів у власній ХП, то в яких обсягах.

Отже, перше управлінське рішення фактично потребує вирішення питання, чи треба конкретній військовій частині мати виробничі потужності для виготовлення конкретного виду хлібобулочних виробів, чи ні? Друге управлінське рішення потрібно прийняти після (чи одночасно) позитивного рішення з першого питання.

Однак для будь-якого виду виробництва, у тому числі й для ХП, існує така закономірність: чим більше обсяги виробництва продукції на підприємстві, тим менша собівартість цієї продукції. Тобто існує раціональний обсяг випуску продукції, після якого забезпечується прибутковість діяльності підприємства.

У зв'язку з цим у випадку організації діяльності ХП необхідно вирішувати питання про обсяги виробництва конкретного виду продовольства. Тому потрібно приймати рішення з другого питання.

Задача оцінки ефективної діяльності ХП має суто економічний характер (потрібно оцінювати економічну ефективність), що впливає із такого.

Розглянемо питання щодо необхідності виготовлення продовольства типу "А" на ХП чи здійснення його закупівлі.

Варіанти для прийняття рішення можуть бути такі:

– варіант 1: виготовлення продовольства "А" проводити на ХП в/ч;

– варіант 2: закупівлю продовольства "А" для задоволення потреби в/ч проводити у виробників.

Показники варіантів: W_1 і W_2 – показники ефекту за варіантами; Z_1 і Z_2 – показники витрат за варіантами.

Під ефектом у цій задачі розуміється ступінь задоволення потреб особового складу в/ч у продовольстві групи "А" (за обсягом та якістю).

Виходячи з поставлених задач потреби в них необхідно задовольняти однаково у будь-якому випадку або за рахунок власного виробництва на базі ХП, або шляхом закупівлі продовольства у виробників. Тобто повинно бути забезпечене рівняння ефектів у задачах:

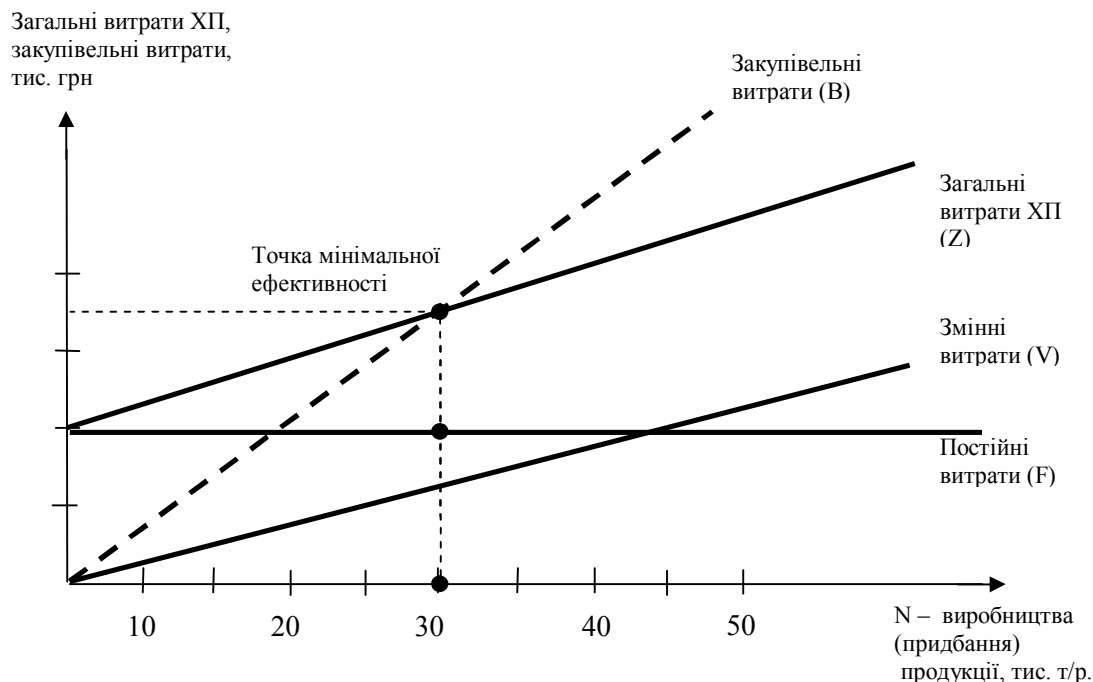
$$W_1 = W_2,$$

$$Z_1 \neq Z_2.$$

Виходячи з поставлених задач виникає перетворення їх з векторних у скалярні, де ефекти у задачах рівні, а витрати на досягнення ефекту різняться між собою. Отже, оцінка ефективності діяльності ХП в/ч переходить від задачі оцінювання воєнно-економічної ефективності (векторної задачі) до задачі оцінювання економічної ефективності (скалярної задачі).

В основу оцінки економічної ефективності ведення окремого напрямку хлібопекарного

виробництва покладемо метод “витрати – обсяг виробництва – прибуток” [1]. Однак цей метод пропонується використати не напряму, а через його модифікацію з урахуванням особливостей оцінки хлібопекарного виробництва. Сутність модифікованого методу полягає у пошуку точки мінімальної ефективності, яка визначає, що закупівельна вартість придбанної продукції за ринковими цінами дорівнює витратам на її виробництво на хлібопекарному виробництві (рисунок).

Визначення точки мінімальної ефективності хлібопекарного виробництва

На рисунку варіант 1 характеризують такі дані:

F – постійні витрати на виробництво хлібобулочного виробу “А” на ХП в/ч;

V – змінні витрати на виробництво хлібобулочного виробу “А” на ХП в/ч;

Z – загальні витрати на виробництво хлібобулочного виробу “А”, яке здійснюється шляхом придбання виробу на відповідному підприємстві;

B – закупівельні витрати хлібобулочного виробу “А” за ринковими (оптовими) цінами (варіант 2).

Загальні витрати ХП на виробництво за варіантом 1 визначають як

$$Z = F + V \cdot N. \quad (1)$$

Витрати на придбання хлібобулочних виробів за ринковими (оптовими) цінами (Π) дорівнює:

$$B = \Pi \cdot N. \quad (2)$$

Рішення про кращий варіант приймається таким чином:

$Z - B > 0$ – кращим вважається варіант 2;

$Z - B < 0$ – кращим вважається варіант 1;

$Z = B$ – рішення приймається з інших (не економічних) поглядів.

Під час розрахунку постійних та змінних витрат треба зважати на такі фактори, як [3]:

– категорії робітників, що залучаються до виробництва (солдати строкової служби, служби за контрактом чи працівники);

– потрібна кількість робітників;

– обсяг транспортних витрат;

– обсяг амортизаційних нарахувань (обсяг амортизації будівель треба враховувати у тому випадку, коли будівлі під ХП в/ч орендуються);

– інші витрати (до них належать витрати на частковий ремонт і технічне обслуговування обладнання та приміщень тощо).

Особливості фінансування ХП в/ч – усі грошові витрати, пов’язані з хлібопекарнею, здійснюються за рахунок грошового фонду військової частини фінансовим органом відповідно до чинних положень на балансовому рахунку “Фонд підрозділу МВС” – позабюджетні засоби.

Типовий склад постійних та змінних витрат на i -й вид хлібобулочних виробів у ХП в/ч наведено у табл. 1.

Т а б л и ц я 1

Типовий склад постійних та змінних витрат на i-й вид хлібобулочних виробів у хлібопекарні військової частини

№ пор.	Найменування витрат	Умовні позначення
Постійні		
1.	Грошове утримання (заробітна платня) начальника, технолога та робітників ХП 24 000	$C_{зПi}$
2.	Комунальні витрати	$C_{КВi}$
3.	Проведення поточних ремонтів, обладнання	$C_{ПРi}$
4.	Амортизація	C_{Ai}
5.	Інші витрати (послуги санепідемстанції, протипожежні заходи, перевірка вагів, речове забезпечення начальника, технолога та робітників, миючі засоби, канцелярські витрати)	$C_{ІВi}$
6.	Витрати на ПММ	$C_{ПММi}$
Змінні		
1.	Витрати на сировину (борошно, олія, сіль, дріжджі, цукор)	C_{ci}
2.	Комунальні витрати (електроенергія, водопостачання та водовідведення)	C_{ki}

До постійних (фіксованих) витрат слід відносити такі серед них, які не залежать від змін обсягів виробництва продукції ХП. Відсутність змін слід розуміти не повною мірою, а лише в межах визначеного періоду часу, наприклад року.

До грошового утримання (заробітної платні) належать витрати на начальника, технолога та робітників ХП. На посаді начальника ХП в/ч перебуває військовослужбовець – старший прапорщик. Приклад розрахунку вартості річного утримання начальника ХП та робітників наведено у табл. 2 і 3 (за станом на 2010 р.).

Вартість грошового утримання робітників ХП треба враховувати тільки у разі, якщо вони не є військовослужбовцями строкової служби, адже військовослужбовці – робітники ХП утримуються за рахунок бюджету, а службовцям при їх роботі треба виплачувати заробітну платню, яка пов'язана з цією роботою (у тому числі й начальника ХП). Витрати на їх грошове утримання слід віднести на конкретний вид хлібобулочних виробів:

$$C_{зПi} = K_i \cdot (C_{НХП} + m \cdot C_{РХП}). \quad (3)$$

У цьому виразі $C_{зПi}$ – вартість грошового утримання начальника та робітників ХП, що віднесена на i-й вид хлібобулочних виробів;

m – кількість робітників ХП;

$$K_i = \frac{W_i}{\sum_{i=1}^n W_i} - \text{коефіцієнт віднесення витрат}$$

на i-й вид хлібобулочних виробів, де W_i – річний обсяг виробництва i-го виду хлібобулочних виробів у попередньому році; n – кількість видів хлібобулочних виробів у діяльності ХП.

Розрахунок вартості комунальних витрат ($C_{КВi}$) та витрат на ремонт приміщень ХП ($C_{ПРi}$) для i-го напрямку виробничої діяльності хлібопекарні здійснюється за даними відповідних кошторисних витрат на ці цілі (планові та фактичні).

Розрахунок вартості амортизації приміщень та обладнання (C_{Ai}) на визначений напрямок діяльності ХП здійснюється у порядку та нормах, що встановлені згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку. Коли ці приміщення, устаткування, інвентар знаходяться у військової частини в оренді, то замість вартості амортизації до C_{Ai} відносять вартість річних орендних платежів за них.

До інших витрат віднесено витрати на придбання спеціального одягу, миючих засобів, витрати на послуги санепідемстанції, тобто на спеціальну санобробку, яка повинна здійснюватися кожні півроку і за встановленими тарифами. Визначення величини цих витрат

Таблиця 2

Розрахунок грошового утримання начальника хлібопекарні, грн

№ пор.	Найменування статей витрат	Місяць	Рік
1.	Посадовий оклад	685,0	8 220
2.	Оклад за званням	60,0	720
3.	Доплата за вислугу років (50 %)	233,5	2 802
4.	Надбавка за особливі умови несення служби (50 %)	484,25	5 811
5.	Щомісячна премія (65 %)	445,25	5 343
6.	Класність (5 %)	34,25	411
Усього		1 942,25	23 307,0

Таблиця 3

Розрахунок місячної заробітної платні робітників ХП

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	Посадовий оклад	Години роботи у місяць	Фактично відпрацьовано	Нічні години	ТАБ	Нараховано					Утримано					До видачі	
							робіт	№	Посадовий оклад	Доплата за вислугу років	Доплата за бойову готовність (50 %)	Надбавка за складність, напруженість у роботі (50 %)	Премія (7,2451 %)	Усього нараховано	ЄВС (3,6 %)	ПДФО	Профспілка	Аванс утримано
4	1,27	960	160	160		0247	960,00		480,00	480,00	139,11	2059,11	74,13	297,75	20,59	432,64	825,11	1234,00
3	1,18	960	160	160		0353	960,00		480,00	480,00	139,11	2059,11	74,13	297,75		353,98	725,86	1333,25
3	1,18	960	160	160		0433	960,00		480,00	480,00	139,11	2059,11	74,13	297,75		353,98	725,86	1333,25
3	1,18	960	160	160		0250	960,00		480,00	480,00	139,11	2059,11	74,13	297,75	20,59	432,64	825,11	1234,00
		3840	640	640			3840,00		1920,00	1920,00	556,44	8236,44	296,52	1191,00	41,18	1573,24	3101,94	5134,50

здійснюється за даними відповідних кошторисних витрат на ці цілі (планові та фактичні).

У цілому величина постійних витрат за i -м видом хлібобулочних виробів у хлібопекарні (F_i) визначається як сума її складових (див. табл.1):

$$F_i = C_{зпi} + C_{квi} + C_{ппi} + C_{аi} + C_{івi} + C_{пммi} \cdot (4)$$

До змінних витрат треба віднести ті серед них, які змінюють свою величину у зв'язку зі змінами обсягу виробництва у хлібопекарні. У табл. 1 наведені їх складові елементи. Визначення їх величини здійснюється у розрахунку на 1 кг виробу, що випікається.

Взагалі величина змінних витрат по i -му виду хлібобулочних виробів у хлібопекарні

військової частини (V_i) визначається як сума її складових (див. табл. 1):

$$V_i = C_{Ci} + C_{Ki} \quad (5)$$

Наведена методика була використана для розрахунку економічної ефективності випікання хліба з борошна пшеничного 1-го гатунку хлібопекарнею Академії ВВ МВС України у 2010 р. Результати розрахунків наведені нижче.

У 2010 р. хлібопекарня виробила 184 960 кг хліба з борошна пшеничного 1-го гатунку. Загальні витрати ХП на його виробництво склали:

$$Z = F + V \cdot N = 109\,451,94 + 2,424 \cdot 184\,960 = 557\,794,98 \text{ грн/р.}$$

Витрати на придбання хліба з борошна пшеничного 1-го гатунку за ринковими цінами дорівнювали:

$$B = Ц \cdot N = 3,82 \cdot 184\,960 = 706\,547,2 \text{ грн/р.}$$

З урахуванням цих даних ефективність випікання хліба з борошна пшеничного 1-го гатунку хлібопекарнею Академії дорівнює:

$$Z - B = 557\,794,98 - 706\,547,2 = -148\,752,22 \text{ грн/р.}$$

Отримано негативне значення показника ефекту: $Z - B = -148\,752,22$ грн/р. Це означає, що випікання хліба з борошна пшеничного 1-го гатунку хлібопекарнею Академії ВВ МВС України у 2010 р. було економічно ефективним. При цьому річний ефект склав 148 752,22 грн/р.

Висновок

На прикладі оцінювання запровадження хлібопекарського виробництва у військовій частині нами розглянуто методичний підхід до воєнно-економічної оцінки операції з реальними активами у ВВ МВС України. Впровадження розробленого підходу в практику внутрішніх військ дозволить забезпечити прийняття правильних інвестиційних рішень, що сприятиме як поліпшенню стану матеріально-технічної бази частин внутрішніх військ, так і більш ефективному використанню бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. Алексеева, М. М. Планирование деятельности фирмы [Текст] : учеб.-метод. пособие / М. М. Алексеева. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 248 с.
2. Военно-экономический анализ [Текст] : учебник / С. Ф. Викулов, Г. П. Жуков, В. Н. Ткачев, В. Я. Ушаков. – М. : Воениздат, 2001. – 360 с.
3. Себестоимость продукции: нормативная база (по состоянию на 01.07.2001 г.) [Текст] // Библиотека "Фактор". – Х. : Фактор, 2001. – № 7 (61). – 200 с.

Стаття надійшла до редакції 06.06.2012 р.